

Praha 16.3.2004

11

Hodiny práce přesčas a pracovní pohotovosti lékařů v roce 2003

Ministerstvo zdravotnictví ČR spolu s Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR rozhodlo o sledování a vyhodnocování dopadu novelizace zákoníku práce z roku 2000 v oblasti nově upravených podmínek a limitů práce přesčas a pracovní pohotovosti lékařů. Záměrem šetření je zjišťovat, jak zaměstnavatel a zaměstnanec - lékař v konkrétním oboru dodržuje limity hodin práce přesčas a pracovní pohotovosti. Sběrem, zpracováním a analýzou dat byl pověřen ÚZIS ČR. Mimořádné šetření probíhá již od roku 2001 s různými úpravami periodicity a aktuálními změnami sledovaných ukazatelů v jednotlivých letech. Od roku 2004 bude toto šetření součástí Programu statistických zjišťování Ministerstva zdravotnictví jako Příloha č. 2 Čtvrtletního výkazu o zaměstnancích a o složkách mezd ve zdravotnických organizacích podle zákona č. 143/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů (výkaz E (MZ) 2-04).

Do mimořádného šetření v roce 2003 byl vybrán z Registru zdravotnických zařízení stejný vzorek jako v předchozích letech, byly pouze promítnuty změny, ke kterým v souboru zařízení v průběhu času došlo. Osloveno bylo celkem 121 lůžkových zařízení a středisek záchranné služby. Do výběru nebyla zahrnuta zdravotnická zařízení jiných rezortů a dále zařízení, v nichž se práce přesčas ani pracovní pohotovost nevyskytovaly. Šetření proběhlo ve dvou fázích - první fáze (období 01) monitorovala první pololetí (leden až červen) roku 2003 a poskytla orientační informaci o nastoupených trendech; druhá fáze (období 02) potom kumulací dat dala skutečný obraz o pracovním režimu zdravotnických zařízení za celý rok 2003. Ve druhém období odevzdalo vyplněný statistický výkaz celkem 108 zdravotnických zařízení. Návratnost činila 92 %. Byly dodány a zpracovány statistické formuláře celkem ze 49 nemocnic, což reprezentovalo 56 % lékařů pracujících ve všech nemocnicích České republiky, dále odevzdalo vyplněný formulář 40 odborných léčebných ústavů (OLÚ), které představovaly 47 % všech lékařů pracujících v OLÚ. Do šetření bylo zahrnuto 18 středisek záchranné služby (SZS), což znamenalo 49 % lékařů působících ve SZS. Výsledky a závěry šetření by měly napomáhat možnosti pravidelného posuzování a vyhodnocování účinnosti pracovně právních opatření zákoníku práce.

Metodika šetření

Vybraná zdravotnická zařízení byla pro potřeby šetření rozčleněna do šesti skupin: nemocnice přímo řízené MZ, ostatní vybrané nemocnice, ostatní zdravotnická zařízení řízená MZ, vybrané odborné léčebné ústavy, územní střediska záchranné služby a bývalá okresní střediska záchranné služby. Nemocnice byly ještě rozřazeny podle počtu lůžek na malé (do 199 lůžek), střední (do 699 lůžek) a velké (700 a více lůžek). Sledovanými ukazateli jsou hodiny práce přesčas nařízené a dohodnuté, hodiny pracovní pohotovosti

na pracovišti a na jiném místě, vybrané hodiny náhradního volna; všechny tyto ukazatele jsou vztaženy k průměrnému evidenčnímu počtu lékařů, u kterých byla vykázána práce přesčas (fyzické osoby). Sleduje se i průměrný evidenční počet všech lékařů (fyzické osoby) na pracovištích. Výše jmenované údaje se zjišťují za jednotlivá oddělení (celkem 50); v šetření se zaznamenává také způsob zajištění nepřetržitého provozu. Data za oddělení se sumarizují do výsledných tabulek hodin vykázaných lékaři za sledované období, tabulek průměrného počtu hodin na 1 lékaře, kde se uvádí i podíl práce přesčas na celkovém počtu vykázaných hodin (v %), podíl nařízené práce přesčas na celkové práci přesčas (v %) a podíl pracovní pohotovosti na pracovišti na celkové pracovní pohotovosti (v %). Sumarizací vznikají také tabulky zajištění nepřetržitosti provozu. Výsledné hodnoty práce navíc se porovnávají s limity hodin práce nad rámec běžné pracovní doby. Zákoník práce stanoví týdenní limit nařízené práce přesčas pro jednoho lékaře (8 hod.) a roční limity nařízené (150 hod.) a nařízené i dohodnuté (376 hod. v roce 2003) práce přesčas pro jednoho lékaře a dále limit hodin pracovní pohotovosti na pracovišti pro jednoho lékaře (400 hod.).

Výsledky šetření za rok 2003

Souhrnný přehled o hodinách práce přesčas, náhradního volna a pracovní pohotovosti v průměru na lékaře podle jednotlivých skupin zdravotnických zařízení za období leden až prosinec 2003 poskytuje tato tabulka:

Zařízení	Průměrný počet hodin na 1 lékaře						Podíl (v %) nařízené a celkové práce přesčas	Podíl (v %) pohotovosti na pracovišti na celkové pohotovosti
	přesčas celkem	náhradního volna	pohotovosti celkem	celkem přesčas, náhradního volna a pohotovosti	přesčas za týden	pohotovosti za týden		
Nemocnice MZ	311	2	563	876	7	12	25,8	58,1
Ostat. vybrané nemocnice	311	74	587	972	7	12	34,1	52,8
Nemocnice celkem	307	26	576	909	7	12	30,2	55,3
Ostatní ZZ MZ	231	18	671	920	5	14	77,5	36,1
Vybrané OLÚ	178	15	400	593	4	9	57,6	61,9
Územní střediska ZS	244	7	199	450	5	4	52,1	49,8
Střediska ZS (dříve okresní)	313	48	765	1 126	7	16	33,2	61,5
Střediska ZS celkem	254	13	283	550	5	6	48,6	54,5

Ve sledovaných zdravotnických zařízeních v roce 2003 byl lékař v průměru k dispozici v rozsahu dalších 450 - 1 126 hodin nad rámec stanovené pracovní doby. Nejvíce hodin práce navíc vykázali lékaři ve skupině bývalých okresních středisek záchranné služby, naopak nejméně ve skupině územních středisek záchranné služby. Týdenní osmihodinové limity práce přesčas pro 1 lékaře jednotlivé druhy zdravotnických zařízení jako celek nepřekročily. V nemocnicích odpracoval 1 lékař průměrně týdně 7 hodin přesčas, ve střediscích záchranné služby 5 hodin a v OLÚ 4 hodiny. Pracovní pohotovost 1 lékaře v jednotlivých skupinách sledovaných zařízení se pohybovala v rozmezí 4 až 16 hodin týdně. Náhradního volna čerpal 1 lékař velmi málo, a to průměrně v rozsahu od 2 (v nemocnicích řízených MZ) do 74 hodin (v ostatních vybraných nemocnicích) za rok.

Podíl nařízené práce přesčas na celkové práci přesčas byl nejvyšší ve skupině ostatní zdravotnická zařízení MZ (odborné a vědecko-výzkumné ústavy), nařízená práce přesčas zde tvořila 77,5 % z celkové práce přesčas, tento podíl byl nejnižší v nemocnicích řízených MZ (25,8 %).

Pracovní pohotovost měli lékaři ve většině případů na pracovišti, výjimkou byli lékaři ve skupině ostatní zdravotnická zařízení MZ, kteří sloužili pohotovost na pracovišti pouze ve 36 % případů.

Závěr

Mimořádné šetření o hodinách práce přesčas a pracovní pohotovosti lékařů za 2. období roku 2003 (leden - prosinec) ukázalo, že zdravotnická zařízení jako celek ve všech stanovených skupinách respektovala ustanovení zákoníku práce pro práci přesčas a pracovní pohotovost. Nedostatky v zajišťování převážně nepřetržitého provozu zdravotnických zařízení se projeví až při hlubší analýze všech při šetření shromážděných údajů, netýkaly se však zdravotnických zařízení jako celků (výjimkou jsou dříve okresní SZS), ale pouze některých jejich pracovišť.

Roční limit práce přesčas nařízené pro 1 lékaře byl překročen ve středně velkých nemocnicích (200 - 699 lůžek) na odděleních: novorozenecké, záchranná služba, intenzivní péče a ženské. Týkalo se skupiny 169 lékařů v průměrném evidenčním počtu, tj. přibližně 10 % zde pracujících lékařů, u kterých byla vykázána práce přesčas. Obdobný problém se vyskytl v malých zdravotnických zařízeních (do 199 lůžek) na odděleních kardiochirurgie, ARO a traumatologie; na těchto pracovištích bylo 70 lékařů v průměrném evidenčním počtu, tj. 34 % lékařů malých zdravotnických zařízení, kteří vykázali hodiny práce přesčas. Překročení limitu kromě oddělení kardiochirurgie bylo jen mírné. Ostatní zdravotnická zařízení MZ se dostala nad tento limit na odděleních: novorozenecké, ženské, kardiochirurgické, chirurgické a intenzivní péče; týkalo se skupiny 118 lékařů v průměrném evidenčním počtu, tj. 35 % z těch lékařů, kteří zde vykázali hodiny práce přesčas.

Limit práce přesčas nařízené a dohodnuté pro 1 lékaře za rok - problém s jeho přesažením se vyskytl u velkých a malých nemocnic na odděleních záchranné služby a intenzivní péče. Týkal se řádově asi 20 lékařů průměrného evidenčního počtu, tj. méně než 1 % lékařů, kteří ve velkých a malých nemocnicích sloužili přesčas.

Týdenní limit pro práci přesčas nařízenou pro 1 lékaře byl překračován jen výjimečně, a to většinou v kategorii velké nemocnice a jen na odděleních: záchranná služba a operační sály. Překročení se týkalo jen velmi malého okruhu lékařů.

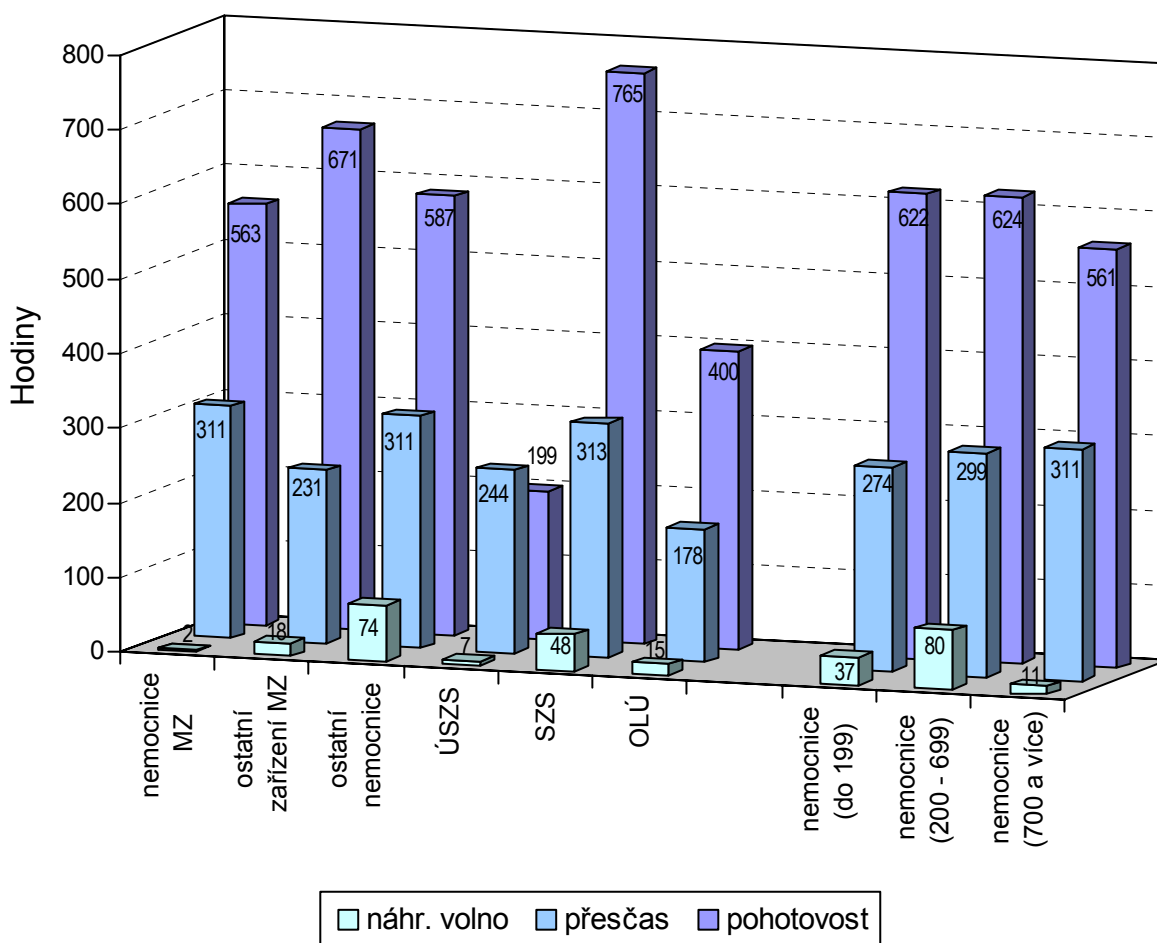
Limitované hodiny pracovní pohotovosti 1 lékaře na pracovišti za rok nebyly dodrženy a počet hodin byl vyšší na jednotlivých odděleních těchto zařízení:

velké nemocnice	odd. infekční, odd. záchranné služby
střední nemocnice	odd. novorozenecké, odd. infekční
malé nemocnice	odd. záchranné služby, odd. ošetrovatelské péče
nemocnice řízené MZ	odd. infekční, odd. ženské, odd. klinické biochemie
ostatní ZZ MZ	odd. novorozenecké
OLÚ	odd. ošetrovatelské péče
střediska ZS (dříve okresní)	odd. záchranné služby

Vyšší překročení tohoto limitu se opět týkalo většinou jen menšího počtu lékařů.

Zdravotnická zařízení jako celek většinou dodržela v roce 2003 ustanovení zákoníku práce v oblasti podmínek a limitů práce přesčas a pracovní pohotovosti. Nedostatky v organizaci práce a personálním zabezpečení se objevily pouze u některých pracovišť, nejčastěji záchranné služby a intenzivní péče. Pozitivním jevem bylo, že se většinou týkaly poměrně úzkého okruhu lékařů v poměru k počtu lékařů zahrnutých do šetření.

Počet hodin přesčas, pracovní pohotovosti a náhradního volna 1 lékaře podle druhu zařízení

Vypracovala: Ing. Alena Ondračková